

Servais Th. Pinckaers OP: *Les sources de la moral chrétienne. Sa méthode, son contenu, son histoire*. Editions Universitaires Fribourg. Editions du Cerf Paris 1985 ss. 523.

Rzeczywistość moralności chrześcijańskiej wskazuje z jej biblijnej strony na pewien statyzm, pewne uporządkowanie czy zamknięcie historyczne. Z drugiej zaś strony można dostrzec dynamizm metodologiczny, treściowy i historyczny. Te dwa, jakby przeciwstawne odczucia wskazują na obraz, a może bardziej - realizm życia i funkcjonowania etyki chrześcijańskiej. Nie można dopatrywać się w tym przeciwstawności, ale bardziej próby prawidłowości właściwego odczytania osadzonego w czasie i miejscu wiecznego orędzia zbawczego Jezusa Chrystusa.

Prezentowane studium S. Th. Pinckaers podejmuje wysiłek wskazania źródeł moralności chrześcijańskiej, ze szczególnym uwypukleniem metody, zawartości i historii. Praca ta ukazała się w słynnej już serii *Etudes d'éthique chrétienne - Studien zur Theologischen Ethik*, wydawanej przez Instytut Teologii Moralnej Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim. Warto jeszcze dodać, że redaktorami jej są C. J. Pinto de Oliveira i A. Holderegger.

Po prologu całość otwiera wprowadzenie. W pierwszym rozdziale Autor podaje definicję teologii moralnej. Drugi rozdział, bardziej obszerny, podejmuje kwestie bardziej podstawowe: obowiązek moralny, szczęście, sens i cel życia, cierpienie, miłość, prawda, sprawiedliwość i grzech.

Część pierwsza, zatytułowana: "Moralność ludzka i chrześcijańska" (s. 57-194), koncentruje się najpierw na charakterze ludzkim teologii moralnej. Autor wskazuje, iż dyscyplina ta zajmuje się dobrowolnymi aktami ludzkimi, ale istnieje różnica między moralnością a naukami humanistycznymi w podejściu do nich. Różnice te występują także w stosunku do filozofii, techniki tak, iż moralność zdecydowanie ją przekracza. W tym kontekście

moralność chrześcijańska jawi się w swej egzystencji i specyfice wyróżniającej. Autor w rozdziale piątym analizuje obraz Pawłowy, a w następnym relacje pomiędzy Kazaniem na górze a moralnością chrześcijańską. Całość uwag tej części zamyka próba odpowiedzi, czy moralność ukazana przez św. Tomasza z Akwinu jest chrześcijańska. Oczywiście odpowiedź kształtowana jest w kontekście ewangelicznego prawa wolności i Kazania na górze.

"Historia teologii moralnej" to tytuł kolejnej części studium fryburskiego moralisty (s. 195-326). Zaprezentowana tu periodyzacja wydziela następujące okresy - patrystyczny, wielkiej scholastyki, końca średniowiecza i rewolucji nominalistycznej, epoki nowożytnej: czas podręczników oraz czasu aktualne. Autor dodał specjalny rozdział dwunasty zatytułowany: "Moralność katolicka i etyka protestancka", który odstaje od ogólnej koncepcji, choć z drugiej strony uświadamia wyraźniej różnice między tymi dwoma nurtami.

Trzecia część prezentowanej pracy opatrzona jest tytułem "Wolność i prawo naturalne" (s. 327-456). Pinckaers ukazuje najpierw relację między wolnością czy zdolnością decydowania a początkami moralności zobowiązań. Oczywiście idzie tu o swobodę niczym nieograniczoną. Z kolei omawia wolność odpowiedzialnego wyboru i porównuje ją z poprzednią. W kolejnym rozdziale fryburski moralista koncentruje się na wolności ludzkiej według św. Tomasza z Akwinu, zwracając uwagę na jej naturę i uniwersalność prawdy oraz dobra, które są jej fundamentem. Ostatni rozdział studium poświęcony został naturalnym skłonnościom niezwykle istotnym dla początków wolności i moralności. Autor wyróżnia następujące: do dobra, do zachowania siebie, do poznania prawdy, do życia w społeczności oraz skłonności seksualne.

Zakończenie podzielone zostało na trzy grupy odpowiadające poszczególnym częściom pracy (s. 457-467). Obszerna bibliografia usystematyzowana została według kolejności rozdziałów (s. 468-511). Całość zamyka spis treści (s. 512-523).

Prezentowana książka stanowi interesujące studium z zakresu teologii moralnej ogólnej. Podjęta problematyka jest żywo dyskutowana, zarazem prezentuje dość zróżnicowane podejście metodologiczne, a niekiedy i treściowe. W tej grupie zagadnień dochodzi także do kontrowersji, a jest to tym ważniejsze, iż dotyczy podstawowych kwestii całego systemu moralności chrześcijańskiej. Próba profesora z Fryburga jest efektem jego długoletniej działalności dydaktycznej i naukowej. Jest on już znany jako autor innych książek i artykułów. Oczywiście stanowi to także pewne obciążenie, które nadaje książce charakter bardziej dopracowanego skryptu, co nie jest jednoznacznym zarzutem.

Koncentrując się na części drugiej, należy z dużym uznaniem odnieść się do zaprezentowanych treści. Jest to bardzo dynamiczny obraz dziejów teo-

logii moralnej. Autor nie zatrzymuje się na określonych nazwiskach czy dziełach, a raczej zwraca uwagę na pewne tendencje, nurty czy pogłębianie problematyki. Nadaje to zarysowi charakter bardziej historyczny, a nie - jak to bywa często - historiograficzny. Jest to zatem bardzo ciekawa próba m. in. w kontekście prac G. Angeliniego - A. Valsecchiego, J. Pryszynta, K.-H. Klebera czy T. Lupo, jeśli chodzi o opracowania książkowe, oraz licznych zarysów dziejów w ramach podręczników teologii moralnej ogólnej.

Własna periodyzacja zaproponowana przez Autora obejmuje całe dzieje teologii moralnej. Nie omawia - jak to czynią niektórzy autorzy - tzw. teologii moralnej biblijnej. Jak sugeruje tytuł książki, należało oczekiwać także informacji opartych na nurcie teologii moralnej w prawosławiu i protestantyzmie. Niestety, Autor dotyka tych kwestii, zwłaszcza protestantyzmu, tylko marginalnie, i to w jednym wycinku czasowym. Wydaje się, że nurty te są ważne we właściwym zrozumieniu całokształtu rozwoju myśli moralnej chrześcijańskiej wschodniej i zachodniej.

Śledząc zarysowany obraz dziejów teologii moralnej S. T. Pinckaersa zauważa się, iż wskazuje on chętniej na jej związki z Pismem św. niż etyką naturalną. Jest to nurt odmienny od szkoły niemieckiej, a jednocześnie dość rozpowszechniony także i poza Europą. Teologia biblijna pozwala na bardziej teologiczne podjęcie do omawianych dziejów teologii moralnej. Dochodzi jeszcze do tego, co widać u fryburskiego teologa, zwracanie uwagi na dzieje moralności. Dzieje teologii moralnej są zatem ściśle związane z dziejami moralności, w tym przypadku chrześcijańskiej, ale z jednoczesnym odniesieniem do całokształtu *hic et nunc* etosu człowieka wiary.

Prezentując w rozdziale jedenastym powstanie *Institutiones morales* i cały kompleks problemów podręczników posttridentinum, Autor chyba zbyt wielkie znaczenie przypisuje dziełom jezuickim. Oczywiście zapewne przykładowo omawia dzieło Azora, ale jednocześnie wyraża sympatię ku pozytywnemu widzeniu jego roli w rozwoju teologii moralnej. Czyżby, sam dominikanin, zapomniał wspomnieć choćby o wkładzie zakonu kaznodziejskiego? Być może szczupłość literatury na ten temat tak ukształtowała obraz Pinckaersa o teologii moralnej przełomu XVI i XVII w.

Warto zauważyć iż w wielu miejscach Autor wykazuje potrzebę dalszych badań. Swoją rolę sprowadza do ukazania tendencji czy nurtów. Nie zamyka możliwości korektury wizji, nie tyle faktów czy postaci, ile przede wszystkim interpretacji znanych już zjawisk czy nawet odkrywania nowych. Sam zatem staje w etosie badacza nacechowanego chrześcijańskim rozumieniem misji odkrywania prawdy.

W szerokiej bibliografii przewija się ogromne bogactwo literatury. Jednak opis poszczególnych pozycji jest niestaranny, niekonsekwentny, czasem budzący i inne wątpliwości. Szkoda, że nie opublikowano wykazu skrótów,

choć w zastosowanej wersji są one do pewnego stopnia czytelne. Przykładowo - "Studia moralia" opisywane są pełną nazwą, skrótami, określenie tomu cyframi rzymskimi i łacińskimi, czasem nawet po podaniu stron dodano, iż wydawane są one w Rzymie. Podobne niedokładności dotyczą m. in. *Catholicisme* czy *Dictionnaire de théologie catholique*.

Z dużym uznaniem należy powitać 14 tom serii *Studia* z etyki chrześcijańskiej autorstwa S. Th. Pinckaers. Dzieło to jest interesującym wkładem w całokształt problematyki teologii moralnej ogólnej. Źródła moralności chrześcijańskiej jawią się bardziej wyraźniej, a dzieje teologii moralnej stają się bliższe współczesnemu chrześcijaninowi.

Ks. Andrzej F. Dziuba